

PROBLEMA CONCEPERII ȘI CLASIFICĂRII PRINCIPILOR DREPTULUI ELECTORAL

Teodor CĂRNAȚ,
doctor habilitat în drept, profesor universitar (USM)
Dumitru JELESCU,
magistru în drept, consultant al DGRU a MAI

REZUMAT

În articol este analizată situația funcționării sistemului electoral din Republica Moldova prin prisma respectării principiilor dreptului electoral, care la moment, cu regret, nu sunt concepute univoc și clasificate la fel. Autorii articolului completează argumentat clasificarea tradițională a principiilor dreptului electoral cu principiile votului electronic și cu o categorie nouă de principii, numită *principiile totalizării rezultatelor votării*.

Cuvinte-cheie: drept electoral, principii ale dreptului electoral, principiile organizării și desfășurării alegerilor, principiile participării cetățenilor la alegeri, principiile complementare, principiile votului electronic, principiile totalizării rezultatelor alegerilor.

SUMMARY

The article analyzes the situation in the Republic of Moldova on the respect of electoral law principles, which at the moment, unfortunately, are not uniquely categorized and classified. The authors have reasonably complemented the traditional classification of electoral law principles with the principles of electronic voting and with a new category of principles called "principles of tabulation voting results".

Keywords: electoral law, principles of electoral law, principles of organization and conduct of elections, principles of citizen's participation in elections, complementary principles, principles of electronic voting, principles of tabulation voting results.

Statul de drept este de neconceput fără respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, supremația legii și un sistem democratic, care poate fi asigurat, în primul rând, prin organizarea, desfășurarea și totalizarea rezultatelor alegerilor în corespundere cu anumite standarde, principii democratice.

În acest sens, Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU, în art.21 stipulează că „orice persoană are dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice ale țării sale, fie direct, fie prin reprezentanți liberi aleși; orice persoană are dreptul de acces egal la funcțiile publice din țara sa; voința poporului trebuie să constituie baza puterii de stat; această voință trebuie să fie exprimată prin alegeri nefalsificate, care să aibă loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal și exprimat prin vot secret sau urmând o procedură echivalentă care să asigure libertatea votului”¹.

Dacă e să analizăm campaniile electorale care s-au desfășurat în ultimii ani în Republica Moldova prin prisma acestor prevederi ale Declarației Universale a Drepturilor Omului, vom constata că sistemul electoral din țara noastră, cu regret, nu corespunde standardelor internaționale. Deși în Constituția RM (art.38) și în Codul electoral (art.2) sunt stipulate normele respective cu referire la votul universal, egal, direct, secret și liber exprimat, totuși, în realitate, în special în ceea ce privește *totalizarea rezultatelor votării*, tradițional sunt comise unele și aceleași fraude electorale: numărarea greșită a voturilor, înregistrarea inexactă a rezultatelor votării, centralizarea incorectă a acestor rezultate ș.a. Cauzele acestor fraude, în opinia noas-

tră, sunt dintre cele mai diferite, având uneori consecințe grave. Una dintre aceste consecințe constă în faptul că, până în prezent, în Republica Moldova nu este conștientizată deplin importanța juridică a unui sistem de principii ale dreptului electoral bine pus la punct și necesitatea aplicării lui stricte; nu există claritate în ceea ce privește distingerea noțiunilor „normă” și „principiu” de pe drept electoral; nu se cunoaște și nu se respectă riguros relația și ierarhia lor în practica alegerilor și în teoria dreptului electoral; nu s-a stabilit o clasificare unanim acceptată a principiilor dreptului electoral; principiile existente nu se referă la sistemul întreg de organizare, desfășurare, totalizare și confirmare a rezultatelor votării; în fine, nu avem un sistem de principii ale dreptului electoral consolidat și legalizat constituțional.

E de menționat faptul că asemenea fenomene se observă și în alte țări, ca, de exemplu, în Federația Rusă, despre care relatează A.H. Ruppel cu referire la legislația acestei țări². În practica juridică însă, pot fi adoptate legi adecvate principiilor dreptului electoral doar reieșind din înțelegerea profundă a esenței și semnificației aceluia sau altui principiu, grup/categorii de principii sau a sistemului întreg de principii ale dreptului electoral în ansamblu.

Astfel, cele menționate ne fac să credem că necesitatea cercetării și rezolvării acestei probleme este suficient de actuală.

În cele ce urmează, ne vom referi la analiza conceperii și clasificării principiilor dreptului electoral în știința juridică contemporană.

Examinarea literaturii juridice de specialitate ne

demonstrează că referitor la conceperea sau înțelegerea principiilor dreptului electoral în știința juridică, deocamdată, nu există un consens.

Astfel, A.H. Ruppel face o caracterizare generală a principiilor dreptului electoral, menționând că acestea, fiind consfințite prin normele constituționale, determină caracterul reglementărilor juridice a întregului complex de relații sociale care apar în procesul electoral³. Dar principiile și normele dreptului electoral, ne atenționează autorul, nu sunt noțiuni identice. Principiile dreptului electoral, explică el, s-au format ca teme al reglementării juridice în baza relațiilor sociale existente, iar normele dreptului statal consolidează principiile ce s-au stabilit de facto în societate în acte normative concrete: în constituție, în legile electorale, în alte legi și acte subordonate legii.

În opinia noastră, arătând funcția pe care o îndeplinesc principiile dreptului electoral (de determinare a caracterului reglementărilor juridice) și făcând distincția dintre principiile și normele dreptului electoral, autorul nu surprinde categoria de gen prin care acestea, principiile dreptului electoral, trebuie definite.

C.D. Kneazev, spre deosebire doar de aspectul „subiectiv al dreptului cetățenilor de a participa la alegeri și de a avea garanții de realizare a lui”, conține principiile dreptului electoral ca un „fenomen legislativ obiectiv”, ca „teze fundamentale (idei), care reflectă natura democratică a alegerilor ca bază constituțională a puterii poporului și care determină fundamentul reglementării juridice a drepturilor, garanțiilor, procedurilor și strategiilor electorale, ce asigură desfășurarea imperativă, interior balansată și nefalsificată a diferitelor tipuri de alegeri”⁴. Ulterior, S.D. Kneazev și A.A. Iașin dau o definiție mai completă a noțiunii de „principii ale dreptului electoral”, ele fiind caracterizate și ca standarde⁵.

Apreciind cele scrise de S.D. Kneazev, noi considerăm că el definește destul de amplu și corect principiile dreptului electoral. Pornind de la etimologia cuvântului „principiu”, autorul menționează că principiile dreptului electoral reprezintă, în general, niște teze fundamentale, idei, standarde, specificând apoi destul de pertinent aspectul lor funcțional subramural. Vom observa că ulterior, într-un fel sau altul, toți autorii care au abordat problema principiilor dreptului electoral au preluat ca bază această definiție.

În viziunea lui S.V. Iuso, principiile dreptului electoral trebuie înțelese „ca o expresie specializată (специализированное выражение – *n.n.*) a principiilor fundamentale, generale ale dreptului, ca o modificare a acestora într-o astfel de sferă specifică a relațiilor sociale, cum este organizarea și desfășurarea alegerilor”⁶. Vorbind însă despre toate acestea, autorul nu concretizează, care ar fi totuși această *expresie specializată* sau care ar fi această *modificare* a principiilor fundamentale, generale ale dreptului. S.V. Iusov

menționează că „semnificația independenței principiilor dreptului electoral, fără legătura ei nemijlocită cu conținutul lor normativ, este elucidată în două sensuri”⁷. În primul rând, aceasta e însușirea principiilor de drept ca „mecanism de autoreglare” pentru toată structura dreptului electoral. În al doilea rând, însemnătatea juridică a principiilor dreptului electoral constă în rolul lor informativ, educativ, care pot preîntâmpina fapta nepremeditată, ușuratică sau intenționat-ilegală a participantului/grupului de participanți la procesul electoral. Totodată, analizând literatura de specialitate, S.V. Iusov subliniază că și printre specialiștii cunoscuți în domeniul dreptului electoral până în prezent nu există un consens cu privire la înțelegerea termenilor și noțiunilor, cu ajutorul cărora sunt elucidate principiile dreptului electoral⁸. Chiar și conținutul principiilor clasice (universalitatea, egalitatea, votul direct, secret) este analizat de diferiți autori (A.E. Postnikov, B.A. Strașun, S.D. Kneazev, O.E. Kutafin, A.H. Ruppel, V.M. Baglai ș.a.), folosind o terminologie diversă și, corespunzător, incluzând în aceste noțiuni un conținut diferit. Vom anunța în competență de cauză că noi subscriem întru totul la aceste constatări ale autorului.

În suportul de curs „D.B. Katkov și E.V. Korcigo scriu că principiile dreptului electoral sunt *normele (subl. ne aparține)* fundamentale ale acestuia, în care într-un mod concentrat este exprimat conținutul democratic al dreptului electoral⁹. Suntem de acord că conținutul democratic al dreptului electoral este exprimat prin normele fundamentale ale acestuia, dar nu putem admite că principiile dreptului electoral sunt *normele* fundamentale ale acestui drept. În continuare, autorii menționează corect că principiile dreptului electoral reprezintă niște prescripții inițiale de bază, în corespundere cu care este construită reglementarea juridică a relațiilor electorale la toate stadiile ei – de la crearea cadrului normativ a dreptului electoral, până la realizarea lui¹⁰. Estimarea și interpretarea normelor dreptului electoral, a conținutului și mecanismului de înlăptuire a lor trebuie să se realizeze prin prisma principiilor dreptului electoral¹¹.

Ion Guceac susține ideile cercetătorilor S.D. Kneazev, D.B. Katkov, E.V. Korcigo ș.a., menționând că „principiile dreptului electoral ar trebui să fie considerate drept dispoziții cu caracter general care direcționează întregul proces de reglementare normativă a raporturilor electorale”, că „ele formează conținutul de bază al sistemului electoral, asigură mecanismul de reglementare normativă a alegerilor, îndeplinesc rolul unor criterii de apreciere a legalității acțiunilor întreprinse de cetățeni, blocuri electorale, comisii electorale, organe de stat, organe de autoadministrare locală, instanțe judecătorești” ș.a.¹².

În opinia noastră, în *lato sensu*, „principiile electorale reprezintă o serie de standarde general accep-

tate, fundamentale, care reflectă natura democratică a alegerilor în calitate de fundament constituțional al puterii publice”, care „determină condițiile primare de reglementare a drepturilor electorale”, care „formează un sistem coordonat de garanții și proceduri care asigură desfășurarea unor alegeri oneste, realizarea și protecția drepturilor electorale ale cetățenilor”¹³.

În *stricto sensu*, principiile dreptului electoral pot fi definite ca idei fundamentale care stau la baza sistemului de drept electoral, determinat de relațiile sociale, fiind expresia concentrată a valorilor promovate și apărate de drept, ca idei diriguitoare ale conținutului tuturor normelor de drept electoral care orientează reglementările juridice și aplicarea dreptului electoral.

Pornind de la cele menționate, Ion Guceac consideră că cercetarea principiilor dreptului electoral „reprezintă una dintre sarcinile de bază ale doctrinei juridice din Republica Moldova”¹⁴. Cu părere de rău, constată autorul, „absența în Constituția Republicii Moldova a unui capitol rezervat sistemului electoral nu contribuie la marcarea unor puncte de orientare expresive și clare ale reformei electorale, obiectivul prioritar al căreia este reconstituirea dreptului electoral în baza unor principii noi”¹⁵.

Prin urmare, deși în știința juridică există unele tangențe în ceea ce privește problema conceperii principiilor dreptului electoral, în ansamblu, ea nu este soluționată definitiv.

Cât privește clasificarea principiilor dreptului electoral, de asemenea, nu există o opinie unanim acceptată de către toți cercetătorii. Astfel, I.V. Cernășev, analizând istoria dreptului electoral în diferite țări ale Europei și SUA, scrie că „unul din mijloacele importante ale consolidării puterii de stat în mâinile poporului îl constituie votul universal, egal, direct și secret”¹⁶. Autorul menționează că formula „universalitatea și egalitatea dreptului electoral, votul direct și secret” exprimă condițiile în care alegerile libere reflectă voința majorității poporului în problemele despre componența pe care el o dorește în organele reprezentative și despre direcția legislației la momentul dat¹⁷.

Cercetătorul și profesorul francez Jean-Claude Masclet, vorbind despre principiile care domină organizarea scrutinului, menționează că acestea sunt: libertatea votului și sinceritatea (*sincérité*) operațiilor electorale în ansamblu¹⁸. El arată că libertatea votului este asigurată când alegătorul decide asupra opțiunii electorale în afara oricărei presiuni. Garanția principală rezidă în secretul votului. După Jean-Claude Masclet, sinceritatea operațiilor electorale în ansamblu are două dimensiuni: una individuală și alta colectivă¹⁹. În primul caz, se are în vedere că intenția alegătorului va fi respectată, iar în cel de-al doilea, că rezultatul în ansamblu corespunde cu exactitatea voturilor exprimate.

Analizând principiile tradiționale ale dreptului

electoral, A.H. Ruppel susține că în literatura juridică există diverse opinii cu privire la clasificarea acestora, divizându-le după importanța influenței lor asupra procesului electoral în: fundamentale și complementare²⁰. În cele fundamentale, savantul include principiile clasice ale dreptului electoral: universalitatea, egalitatea, votul direct sau indirect și secretul votului. La cele complementare, acesta atribuie: responsabilitatea deputaților în fața alegătorilor, inclusiv revocarea lor înainte de termen, asigurarea reprezentării proporționale în organele de stat, desfășurarea alegerilor de către Comisiile electorale, principiul majorității absolute sau relative a voturilor alegătorilor, egalitatea (sau inegalitatea) posibilităților candidaților în procesul competiției preelectorale²¹. Un alt autor, A.A. Iașin, clasifică principiile dreptului electoral în același mod în fundamentale și complementare²².

S.D. Kneazev enumeră următoarele principii de bază ale dreptului electoral: 1) principiile desfășurării și organizării alegerilor (obligativitatea alegerilor, periodicitatea alegerilor, libertatea alegerilor, alternativitatea alegerilor, admisibilitatea diferitelor sisteme electorale, independența organelor electorale); 2) principiile participării cetățenilor la alegeri: universalitatea dreptului electoral, egalitatea dreptului electoral, votul direct și secret²³. Deși autorul nu enumeră printre principiile participării cetățenilor la alegeri și libertatea exprimării opțiunii electorale, totuși menționează despre acesta în contextul principiului libertății alegerilor, care e inclus în prima categorie de principii.

Un lucru ce merită evidențiat este faptul că savantul S.V. Iusov (1999) constată că în literatura științifică, în fond, lipsește o analiză a clasificării principiilor dreptului electoral ca sistem unitar²⁴. În calitate de discuție, autorul propune o variantă a clasificării lor în dependență de nivelul și specificul conținutului normativ-legislativ în: principii universale (clasice) și principii noi ale dreptului electoral. Printre ultimele, autorul evidențiază: a) principii materiale ale dreptului electoral; b) principii procesuale ale dreptului electoral; c) principii mixte. În grupa principiilor clasice autorul include universalitatea, egalitatea, votul direct și cel secret. În final, după o analiză mai detaliată, S.V. Iusov propune următorul sistem de principii ale dreptului electoral: a) principii universale ale dreptului electoral, la care se referă votul universal, egal, direct, secret; b) principii materiale ale dreptului electoral: libertatea alegerilor; caracterul deschis și transparent; c) principii procesuale ale dreptului electoral: periodicitatea alegerilor; delimitarea împuternicirilor între subiecții procesului electoral în vederea pregătirii și desfășurării alegerilor; principiul federalismului în formarea și dezvoltarea sistemului dreptului electoral; competitivitatea alegerilor; protecția juridică a drepturilor electorale a cetățenilor; d) mixte: auten-

licitatea alegerilor (neadmiterea falsificării expresiei voinței alegătorilor); responsabilitatea în fața statului și alegătorilor²⁵.

În opinia aceluiași autor, principiile enumerate ale dreptului electoral constituie un sistem, deoarece normele în care aceste principii își găsesc continuitatea și dezvoltarea lor ulterioară dispun de o anumită unitate și interdependență. Profesorul arată că unele din aceste principii sunt consfințite în Constituția Federației Ruse, iar altele nu, cum ar fi principiile libertății alegerilor, deschiderii și transparenței alegerilor ș.a., fixate în standardele internaționale cu privire la organizarea și desfășurarea alegerilor democratice²⁶.

În manualul pentru instituțiile de învățământ superior (1999), semnat de un colectiv de autori sunt redate principiile de bază ale dreptului electoral recunoscute de comunitatea internațională, respectarea cărora imprimă alegerilor un caracter cu adevărat democratic, confirmând legitimitatea lor²⁷. Autorii explică principiile universalității dreptului electoral, libertății alegerilor, egalitatea dreptului electoral, votarea directă și secretul votului²⁸.

Tratând problema clasificării principiilor dreptului electoral, D.B. Katkov și E.V. Korcigo constată că ea se află la stadiul elaborării în știința dreptului electoral, a schimbului de opinii între diferiți cercetători ai dreptului electoral²⁹. O clasificare recunoscută unic a principiilor dreptului electoral în prezent nu există. O clasificare mai întemeiată ei o consideră pe cea a lui S.D. Kneazev (1998). Concomitent, D.B. Katkov și E.V. Korcigo propun și ei o anumită clasificare a principiilor dreptului electoral, bazată pe natura procesului dreptului electoral ca o structură material-procesuală complexă, ceea ce permite a diviza principiile dreptului electoral în: juridico-materiale (care sunt primare și care constituie scheletul reglementării juridice integrale a relațiilor în domeniul alegerilor) și principiile procesului electoral (care sunt derivate de la cele materiale și care le concretizează, le dezvoltă în ceea ce privește procesul electoral)³⁰. La rândul lor, menționează D.B. Katkov și E.V. Korcigo, principiile juridico-materiale pot fi divizate, în corespundere cu clasificarea lui S.D. Kneazev, în: principiile participării cetățenilor la alegeri (universalitatea, egalitatea, votarea directă, secretul votului și libertatea alegerilor) și principiile organizării și desfășurării alegerilor (obligativitatea alegerilor, periodicitatea alegerilor, alternativitatea alegerilor, autenticitatea alegerilor)³¹. La categoria principiilor procesului electoral, autorii atribuie așa principii ca: organizarea și desfășurarea alegerilor de către organe independente special constituite (comisiile electorale), continuitatea și ascendența procesului electoral, legalitatea, publicitatea, egalitatea în drepturi a subiecților procesului electoral și documentarea procesului electoral³².

S.D. Kneazev și A.A. Iașin (2001) analizând siste-

mul electoral sovietic și cel postsovietic din Federația Rusă, menționează că în ultimul timp se observă o tendință de concepere mai vastă a principiilor dreptului electoral. De aceea, ei propun următoarea clasificare a principiilor dreptului electoral, care se bazează pe „scopul predestinării lor în mecanismul organizatoric-juridic al reglementării relațiilor electorale, cât și pe interdependența, dependența și completarea nemijlocită a unor principii de către alte principii”³³. După acest criteriu, arată autorii, principiile dreptului electoral trebuie sistematizate în trei grupe de bază: 1) principiile organizării și desfășurării alegerilor (obligativitatea alegerilor, periodicitatea alegerilor, oportunitatea fixării alegerilor, libertatea alegerilor, alternativitatea alegerilor, competitivitatea/concurența alegerilor, admisibilitatea diferitelor sisteme electorale, independența organelor electorale, autenticitatea (nefalsificarea) alegerilor, distribuirea competențelor între subiecții procesului electoral, interdicția desfășurării concomitente a alegerilor și referendumului); 2) principiile participării cetățenilor la alegeri (universalitatea dreptului electoral, egalitatea dreptului electoral, votarea directă, libertatea exprimării opțiunii electorale în baza votului personal și secret); 3) publicitatea alegerilor, transparența alegerilor, caracterul teritorial al alegerilor și responsabilitatea pentru încălcarea drepturilor electorale ale cetățenilor³⁴.

Profesorul Ion Guceac (2005) menționează că „ținând cont de particularitățile dreptului electoral contemporan, putem clasifica principiile dreptului electoral în funcție de destinația și interdependența acestora în mecanismul organizatoric-juridic de reglementare a raporturilor de drept electoral” în trei categorii: principiile organizării și desfășurării alegerilor; principiile participării cetățenilor Republicii Moldova la alegeri; principiile complementare³⁵.

Totodată, în categoria principiilor organizării și desfășurării alegerilor, autorul include: obligativitatea alegerilor, periodicitatea alegerilor, oportunitatea fixării, libertatea alegerilor, caracterul de alternativă și competitivitate a alegerilor și admisibilitatea diferitelor sisteme electorale, independența organelor electorale, nefalsificarea alegerilor, distribuirea competențelor între subiecții procesului electoral, interdicția desfășurării concomitente a alegerilor și referendumului³⁶.

În cea de-a doua categorie sunt propuse următoarele principii: universalitatea și egalitatea dreptului de a alege și de a fi ales, votarea directă, votarea secretă, libertatea exprimării opțiunilor electorale³⁷.

În categoria a treia, autorul enumeră: publicitatea, transparența, caracterul teritorial al alegerilor, responsabilitatea pentru încălcarea drepturilor electorale ale cetățenilor³⁸.

Vom menționa faptul că în literatura juridică de specialitate din România nu se analizează principi-

ile dreptului electoral și nici nu se clasifică acestea. Specialiștii în materia respectivă, autorii Ion Deleanu, Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Gheorghe Iancu ș.a. califică universalitatea, egalitatea, caracterul direct, secret și liber exprimat drept *trăsături tradiționale ale votului*³⁹, conținutul cărora este același ca și al principiilor participării cetățenilor la alegeri. În opinia noastră însă, există o anumită deosebire între trăsături și principii. Conform DEX-ului, trăsătura reprezintă un semn particular al unui lucru sau al unei persoane; caracter; particularitate; proprietate; calitate; aspect general, care determină fondul unui fenomen. Principiu însă înseamnă element fundamental, idee, lege de bază pe care se întemeiază o teorie științifică, un sistem politic, juridic, o normă de conduită etc.⁴⁰.

În afară de aceasta, autorii români nu evidențiază și astfel nu caracterizează principiile dreptului electoral în funcție de destinația și interdependența acestora în mecanismul organizatorico-juridic de reglementare a raporturilor de drept electoral în trei categorii, precum o fac autorii din Federația Rusă și din Republica Moldova (principiile organizării și desfășurării alegerilor; principiile participării cetățenilor la alegeri; principiile complementare).

Luând în considerare specificul și tendința de ultimă oră spre aplicarea TIC (tehnologiilor informaționale și de comunicație) în organizarea, desfășurarea, calcularea, înregistrarea și anunțarea rezultatelor alegerilor, vom evidenția și a *patra categorie de principii ale dreptului electoral*, și anume *Principiile votului electronic*. Din acestea, după Gheorghe Iancu, ar putea face parte: 1) principiul universalității votului electronic; 2) principiul egalității votului electronic; 3) principiul votului electronic liber exprimat; 4) principiul secretului votului electronic; 5) principiul transparenței în cazul votului electronic; 6) principiul controlului sistemului de vot electronic; 7) principiul siguranței și încrederii în cazul votului electronic⁴¹. Astfel, când este vorba de votul electronic, autorul român Gheorghe Iancu le califică, totuși, drept principii și nu trăsături ale votului, ceea ce credem că e corect și bine-venit.

În opinia noastră, clasificarea principiilor dreptului electoral propusă de S.D. Kneazev și A.A. Iașin, de Ion Guceac, de Gherge Iancu ș.a. poate fi completată și întregită cu *a cincea categorie de principii ale dreptului electoral*, și anume *Principiile totalizării rezultatelor votării (termenul ne aparține)*. Această categorie de principii reiese din integritatea procesului electoral ca sistem unitar, care are un anumit început, desfășurare, dar care trebuie să aibă, neapărat, și un anumit sfârșit. În atare sens, procesul electoral constituie, trebuie să constituie, în mod obiectiv un ciclu finalizat, închis, dar transparent, clar, limpede. Corespunzător, și categoria de principii care îl caracterizează trebuie să reprezinte un asemenea sistem. Or, finalul încunu-

nează opera – moment decisiv în care miza este mare, mult așteptată și emoționantă.

Ideea despre cea de a cincea categorie de principii ale dreptului electoral poate fi întrezărită în lucrarea lui Jean-Claude Masclet (1992), în care autorul menționează „principiul sincerității operațiunii electorale în ansamblu”, având în vedere că „rezultatul în ansamblu corespunde cu exactitatea voturilor exprimate”⁴².

Această idee o conține și tratatul lui Ion Deleanu (1996), în care autorul prin sistem electoral înțelege „ansamblul normelor juridice, articulate și ierarhizate având ca obiect de reglementare... principiile sufragiului, modul de organizare și desfășurare a alegerilor”, precum și modul „de stabilire a rezultatelor votării”⁴³. Iar în *Manualul de observare a alegerilor*, publicat de Oficiul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR), sunt stipulate „câteva concepte-cheie care sunt cuprinse în principii universale, angajamente OSCE și alte obligații internaționale și care trebuie luate în considerare cu cea mai mare atenție de misiunile de observare a alegerilor”⁴⁴. Printre aceste concepte, precum *alegeri periodice, alegeri echitabile, alegeri libere, alegeri corecte, sufragiul universal și egal, votul secret*, se conține și „numărarea corectă a voturilor, anunțarea corectă a rezultatelor”⁴⁵.

La fel, și Codul electoral al RM are un capitol aparte, denumirea căruia, de asemenea, ne sugerează necesitatea existenței acestui grup de principii, și anume: *Capitolul 10 – Numărarea voturilor și totalizarea rezultatelor alegerilor*⁴⁶.

La toate cele expuse *supra* în vederea evidențierii celei de-a cincea categorii de principii ale dreptului electoral, am putea adăuga și influența unui factor nu mai puțin important, și anume a *factorului psihologic – a emoțiilor, tensiunii, așteptării, visului, speranței, credinței, triumfului* etc. Astfel, în categoria *Principiilor totalizării rezultatelor votării* ar putea fi incluse: 1) principiul numărării corecte a voturilor; 2) principiul înregistrării exacte a rezultatelor votării; 3) principiul centralizării corecte a rezultatelor votării; 4) principiul anunțării corecte a rezultatelor votării; 5) principiul confirmării rezultatelor votării.

Generalizând tentativele de explicare a noțiunii de *principii ale dreptului electoral*, putem conchide că la moment nu există o părere unică care să conveargă într-o singură definiție. Cercetătorii definesc această noțiune în mod diferit: ca *teze fundamentale, standarde* (S.D. Kneazev și A.A. Iașin), ca *expresie specializată* (S.V. Iusov), ca *norme fundamentale* (D.B. Katkov și E.V. Korcigo).

În ceea ce privește clasificarea principiilor dreptului electoral, la etapa dată nu există o opinie unanim acceptată. Jean-Claude Masclet (1992) le clasifică în libertatea votului și sinceritatea operațiunilor electorale; A.H. Ruppel (1993) și A.A. Iașin (1997) în fundamentale și complementare; S.V. Iusov (1999) în

principii universale, principii materiale ale dreptului electoral și principii procesuale ale dreptului electoral; D.B. Katkov și E.V. Korcigo (2001) în principiile organizării și desfășurării alegerilor și principiile participării cetățenilor la alegeri; S.D. Kneazev și A.A. Iașin (2001) în principiile organizării și desfășurării alegerilor; principiile participării cetățenilor la alegeri; publicitatea, transparența, caracterul teritorial al alegerilor și responsabilitatea pentru încălcarea drepturilor electorale ale cetățenilor; I. Guceac (2005), T. Cârnaț (2010) în principiile organizării și desfășurării alegerilor; principiile participării cetățenilor la alegeri; principiile complementare.

Rolul tehnologiilor informaționale și de comunicație crește progresiv în organizarea, desfășurarea, calcularea, înregistrarea și anunțarea rezultatelor alegerilor, ceea ce ne permite să evidențiem și a *patra categorie de principii ale dreptului electoral*, și anume *Principiile votului electronic* (Gh. Iancu, 2012).

Procesul electoral reprezintă un sistem unitar, care are un anumit început, desfășurare și sfârșit, fapt care necesită să fie pusă în evidență și categoria a cincea de principii ale dreptului electoral, și anume, *Principiile totalizării rezultatelor votării* (T. Cârnaț, D. Jelescu, 2014).

În general, după cum a observat exact savantul Ion Guceac (2005) și cu ce suntem totalmente de acord, însă deocamdată, în știința juridică nu s-a conturat o viziune unică privind clasificarea principiilor dreptului electoral, aceasta aflându-se în stare embrionară caracterizată prin căutări și discuții științifice⁴⁷.

Note:

Declarația Universală a Drepturilor Omului: demnitate și dreptate pentru toți – art. 21. Ediție jubiliară, 1948-2008, Organizația Națiunilor Unite, Chișinău, S. m., 2008.

² Руппель А.Х., *Принципы избирательного права как критерий демократичности избирательных систем*. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Москва, 1993, с. 3.

³ *Ibidem*, p. 9.

⁴ Князев С.Д., *Принципы российского избирательного права* // Правоведение, 1998, № 2, с. 20-31.

⁵ Князев С.Д., *Российское избирательное право: Учебник*, Изд-во Дальневосточ. гос. ун-та, Владивосток, 2001, с. 25.

⁶ Юсов С. В., *Принципы избирательного права и их реализация в условиях формирования новой Российской государственности*. Дис. ... канд. юрид. наук, Ростов-на-Дону, 1999, с. 30.

⁷ *Ibidem*, p. 31.

⁸ *Ibidem*, p. 32.

⁹ Катков, Д. Б., Корчиги, Е. В., *Избирательное право: Вопросы и ответы*, под ред. д.ю.н. Ю.А. Веденеева, Юриспруденция, Москва, 2001, с.10.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, p. 11.

¹² Guceac Ion, *Drept electoral*, Universitatea de Stat din

Moldova. Academia de drept din Moldova, Tipografia centrală, Chișinău, 2005, p. 24-25.

¹³ Cârnaț Teodor, *Drept Constituțional*, ed. a II-a (revăzută și adăugită). Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului din Republica Moldova, Universitatea de Stat din Moldova. Catedra Drept Constituțional și Drept Administrativ, „Print-Caro” S.R.L., Chișinău, 2010, p. 347.

¹⁴ Guceac Ion, *op.cit.*, p. 25.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Чернышев И.В., *Классовые основы избирательного права*, Жизнь и знание, Петроград, 1917, с. 88.

¹⁷ *Ibidem*, p.1.

¹⁸ Masclat Jean-Claude, *Le droit des élections politiques*, Presses Universitaire de France, Paris, 1992, p. 85.

¹⁹ *Ibidem*, p. 87.

²⁰ Руппель А.Х., *op.cit.*, p.10.

²¹ *Ibidem*.

²² Яшин А.А., *Конституционно-правовые основы участия молодежи в голо-совании (выборах и референдумах)*. Дисс. ... канд. юрид. наук, Москва, 1997, с. 61.

²³ Князев С.Д., *Принципы российского избирательного права*, с. 20-31.

²⁴ Юсов С.В., *op.cit.*, p.30.

²⁵ *Ibidem*, p. 38-39.

²⁶ *Ibidem*, p. 43, 44 ș.a.

²⁷ *Избирательное право и избирательный процесс в Российской Федерации: Учебник для вузов*, отв. ред. А.В. Иванченко, Норма, Москва, 1999, с. 35.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Катков, Д.Б., Корчиги, Е.В., *op.cit.*, p.11.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, p. 12-17.

³² *Ibidem*, p. 16.

³³ Князев С.Д., *Российское избирательное право*, с. 26.

³⁴ *Ibidem*, p. 26-27.

³⁵ Guceac Ion, *op.cit.*, p. 28-29.

³⁶ *Ibidem*, p. 29.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Deleanu Ion, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. II, Editura fundației „Chemarea”, Iași, 1996, p. 130; Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina, *Drept constituțional și instituții politice*, ed. a 13-a, vol.2, C.H.Beck, București, 2009, p. 93; Iancu Gherghe. *Drept electoral*. București: Ed. C.H. Beck, 2012, p. 7.

⁴⁰ <http://dexonline.ro/definitie/tr%C4%83s%C4%83tur%C4%83>

⁴¹ Iancu Gherghe, *Drept electoral. Curs universitar*, C.H. Beck, București, 2012, p. 75-79.

⁴² Jean-Claude Masclat, *Le droit des élections politiques*, Presses Universitaire de France, Paris, 1992, p. 85, 87.

⁴³ *Apud* Arseni Alexandru, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. II, Chișinău, 1997, p. 373-374.

⁴⁴ *Manual de observare a alegerilor*; ed. a V-a, tipărit în Polonia de Poligrafus Andrzej Adamiak, 2006, p. 17.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Codul electoral*, nr.1381-XIII din 21 noiembrie 1997 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.81/667, cap. 10.

⁴⁷ Guceac Ion, *op.cit.*, p. 28.